DOCUMENTA HISTORICA 39.
A JATE Történész Diákkör kiadványa

TERVEZET A KERESZTÉNYSÉG LEENDŐ BÉKÉJÉRŐL
(Podjebrád-béketerv, 1464)

Fordította és a bevezető tanulmányt írta:
KARÁTH TAMÁS

Szeged
1998

DOCUMENTA HISTORICA 39.
A JATE Történész Diákkör kiadványa

TERVEZET A KERSZTÉNYSÉG LEENDŐ BÉKÉJÉRŐL
(Podjebrád-béketerv, 1464)

Fordította és a bevezető tanulmányt írta:
KARÁTH TAMÁS

Szeged
1998

A dokumentum lelőhelye:
KEJR, JIRÍ [szerk.]: *Tractatus pacis toti Christianiti fiendae.*
Praha 1964, Naklad Ceskoslovenské Akademie, pp. 61—69

A témát adta és szakmailag ellenőrizte:
CSERNUS SÁNDOR

A fordítást az eredetivel egybevetette:
SZ. GALÁNTAI ERZSÉBET

Sorozatszerkesztő:
PÁNDI LAJOS

Készült a JATE HÖK támogatásával.

©JATE Történész Diákkör, 1998
Karáth Tamás, 1998
HU—ISSN 1216—0954

A TERVEZET ÉS SORSA

A Podjebrád György nevéhez fűződő általános béketervezet a huszitizmusa miatt önmagában is különc cseh uralkodó alakját egy újabb szenzációval gazdagította. A törökellenes hadjáratok gondolatára épülő, de azt messze túllépő béketerv számos interpretációra adott lehetőséget a történészeknek. A realistább vélemények szerint a terv, ill. az abban megfogalmazott koalíció — és az azon belül hangsúlyosan kiemelt cseh—francia vezető szerep —, valamint a megvalósításra irányuló diplomáciai erőfeszítések Podjebrád Györgynek és a prágai Compactatához ragaszkodó Csehországnak azt az igyekezetét fejezik ki, hogy véget vessen a politikai elszigeteltségnek. A dokumentum — 500 év távlatából visszatekintve, és különösen századunk integrációs folyamataira gondolva — értékelhető úgy is, mint az összeurópaiság (legalábbis a nyugati kereszténységet magába foglaló Európa) gondolatának egy korai felbukkanása. Sokan nem értenek azzal egyet, hogy a tervezetet, amely a mai ENSZ-nek sok elvében megfelelő szervezet felállítását javasolja a korabeli körülmények adta lehetőségek között, a modern világszervezet előfutárának tekintsük. A túlságosan előrehaladó, szinte merész terv megvalósítását előkészítő tárgyalások valóban a tervezet súlyához képest rövid időn belül abbamaradtak (a gondolat megszületésétől és kiformálódásától annak elhalásáig elegendő volt az 1461—1464 közti időszak). Ebből egy olyan következtetés is levonható, amely szerint a terv egyszerűen egy kísérlet lett volna a diplomáciai izolációból való kitörésre. Ugyanakkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a dokumentum olyan elveket és gondolatokat fogalmaz meg, amelyeket még talán egy mindenre elszánt uralkodó sem biztos, hogy vállalni mert volna egy diplomáciai siker kedvéért.

A béketervezet iránti nagy érdeklődés elsősorban azzal magyarázható, hogy a középkor alkonyán egy — számos elemében — meglepően modern elvekkel működő szervezetet vázol fel. A dokumentum fontos tanúja a politikai gondolkodásban bekövetkező és az újkort előkészítő változásoknak.

A tervezet egy szuverén, egymással egyenrangú államokból álló szervezetet fogalmaz meg. Bár a tervezet szövege nem említi a szuverenitás fogalmát, annak feltételezése nyilvánvalónak tűnik a tervezetet készítők részéről. Nem találkozunk a középkori szemléletet jellemző két kard elméletével, a

pápa és a császár spirituális, ill. temporális szupremáciájával, s a *respublica Christiana* középkorból örökölt elnevezés is az új, keresztény koalíció szinonímája. A pápa mint Itália egyik territoriális fejedelme kap szerepet, akinek spirituális hatalmát ugyan nem vonja kétségbe a terv, de kifejezi azt az akaratát, hogy e hatalmat csak a szövetség politikai céljaira használja fel. A német—római császár még ennyire sincs megkülönböztetve; ő valószínűleg egyike a terv által említett „reges et principes Germanie"-nek (Art. 19.). A tervezet a szövetségben részt vevő államokat elsősorban uralkodóik személyével jelöli meg, mintegy kifejezve, hogy a szuverenitás még nem annyira az országhoz, mint inkább a fejedelem személyéhez kapcsolódó attribútum. Emellett azonban jelen van az államnak mint absztrakt személyt jelölő fogalomnak a végső kialakulása. A szövetségben az egyes államcsoportosulások voltak a tagok, s a tagságot állandónak, örök időkre szólónak feltételezték. E kontinuitás szimbolikusan az újonnan trónra lépő uralkodó szövetségre tett esküjében manifesztálódott volna. A szövetséget el nem ismerő társult ország uralkodójával szemben a tervezet szankciókat helyezett kilátásba. Az uralkodó személyes akaratánál tehát magasabb és erősebb elvet jelentett az adott ország folyamatos tagsága.

Az állam modern értelemben vett fogalmának kialakulása mellett a másik legfontosabb változás az újkori diplomáciai elvek körvonalazódása. A terv több szinten is kidolgozza az állandó követek rendszerét: 1. egyrészt a szuverén uralkodók képviseltetik magukat küldöttek útján a gyűlésekben, amelyek 5 évenként változtatnak székhelyet, ill. 2. a gyűlés békeköveteket jelölhet tagjaiból a konfliktusok rendezésére. A követek jogi státusáról nem értekezik külön a tervezet, de feltételezhetjük, hogy a diplomáciai immunitás már alapelvnek számított e korban. Míg ugyanis a béke és szövetség megsértői ellen lefolytatandó eljárások leírása során a tervezet részletesen kitér a *salvus conductus* (menlevél) problémájára is (Art. 6—8.), [1] nem tartom való-

[1] A Béketerv cikkelyeiből erre vonatkozó részek: "Item volumus, quod illi, qui pacem nostram presentem quovismodo violare temptaverint, [...] non obstante quocunque salvo conductu arrestabuntur..." (Art. 6.); "Volumus preterea [...] ut nullum unquam hominem in proteccionem [...] recipiant vel illi salvum conductum generalem vel specialem quovismodo concedant vel prestent, nisi per prius particulariter et nominatim excipiant, quod salvus conductus sive proteccio ista non debeant eum, cui dantur, contra presentis nostre pacis edicta tueri..." (Art. 7.); "Qui autem violatorem pacis presentis scienter sociaverit [...] vel ei salvum conductum contra presentem nostram pacem dare presumpserit, par pena et reum expectet." (Art. 8.) *Béketerv* pp. 64—65., fordítás: ld. a forrás magyar közlésénél

színűnek, hogy e részletességet éppen egy alapvetően fontos elv (a követek védelme) tisztázásakor nélkülözte volna.

A dokumentum tehát főleg a fenti változások tükrözése miatt jelentős, de emellett nem tekinthetünk el attól, hogy a fellendülő kutatásokat mindig táplálták olyan szubjektív megközelítésmódok, amelyek a tervezetben az európai integritás előzményét akarták felfedezni. A következőkben röviden ismertetem a kutatások során eddig megtalált kéziratokat, legfontosabb kiadásaikat és fordításaikat.

Napjainkig a tervezetnek 5 kéziratos változatát ismerjük:

1. Varsó, Archivum glówne akt dawnych, Metryka koronna, recueil XI, pp. 578—587.[2]
2. Klagenfurt, Bischöfliche Bibliothek, XXX, s 29, fol. 183r—190r.[3]
3. Gdańsk, Biblioteka Polskiej Akademii Nauk, 2031, fol. 361r—367v.[4]
4. Paris, Bibliothèque Nationale, N. A. fr. 7973, fol. 9r—18r.[5]
5. Paris, Bibliothèque Nationale, fr. 6971, fol. 336v—340r.[6]

A kézirat első kiadása — a N° 5-öt alapul véve — 1747-ben jelent meg Lenglet du Fresnoy apát Philippe de Commynes *Mémoire*-ját közlő művében.[7] A dokumentum legmodernebb és mind az öt kéziratot összevető kiadása a tervezet „születésének" 500. évfordulójára készült el Jiří Kejř főszerkesztésében.[8]

Az utóbbi kiadás mellékleteként megjelentetett könyv tartalmazza a tervezet angol (Ivo Dvořák), orosz (L. P. Mojanszkaja és E. V. Tarabrine),

---

[2] KEJŘ; p. 76.

[3] UŐ. p. 77.

[4] UŐ. p. 77.

[5] UŐ. p. 77.

[6] UŐ. p. 77.

[7] *Mémoires de Messire Philippe de Commynes, seigneur d'Argenton.* Londres et Paris 1747, II. partie, pp. 424—431. Id.: KEJŘ; p. 78. és p. 81.

[8] KEJŘ, JIŘÍ [szerk.]: *The Universal Peace Organisation of King George of Bohemia.* Prague 1964, Publishing House of the Czechoslovak Academy of Sciences. pp. 69—80.

francia (Konstantin Jelínek) és spanyol fordítását (Eva Šimková).[9] Ezeken kívül létezik egy részleges lengyel, valamint két német fordítás.[10]

A Béketerv az általa előterjesztett szövetségre egyaránt használja az „unio, connexio, pax, fraternitas, intelligentia, caritas, concordia" kifejezéseket. Bár az egyes szavak ugyanarra a szervezetre utalnak, azok tartalma bizonyos mértékben különböző. A legátfogóbban az *unio* (egység, egyesülés) fejezi ki a tervezet célját, ennek nagyon közeli szinonimája a szövetség létrejöttének módjára utaló *connexio* (kapcsolat, kapcsolódás). A *fraternitas, concordia* és *caritas* kifejezések erősebb érzelmi töltettel rendelkeznek. Nem véletlen, hogy az új tag befogadásáról rendelkező cikkely (Art. 12.) például a befogadók közösségét a szokásos „praesens pax" és „unio" mellett a fraternitasszal és caritasszal jellemzi, amit mintegy megerősít az is, hogy az új taghoz testvéri szeretettel kívánnak (*fraternali affectione*) közeledni. Hasonlóan értelmező szerepe lehet a 13. cikkelyben a szövetségnek a *caritas* fogalommal való megjelölésének, itt ugyanis a keresztények török elleni védelméről van szó. A szövetséget megnevező szavak tehát a stilisztikai árnyalatokon túl egyfajta értelmező szerepet is képviselnek, utalva a létrehozandó koalíció eltérő funkcióira. Leggyakrabban a *pax* szóval találkozunk, amely felidézi a középkori *Treuga Dei* mozgalmakat. A tervezetben a földesúri magánbékéknek és az egyház által intézményesített Isten békéinek szerződésen alapuló elve él tovább. Ezt erősíti meg például a 22. cikkelyben használt „pax et ordinatio" kifejezés.

A szövetség legfontosabb szerve a *congregacio*, a küldöttek gyűlése. E gyűlésben a tagállamok egyenlősége érvényesül. A szavazás a nemzetek *(nationes)* elve szerint működik úgy, hogy egy nemzet egy szavazattal rendelkezik. E szavazási processzúrát nagy mértékben befolyásolhatta az egyházi zsinatokon már Konstanz óta alkalmazott gyakorlat. A szavazati joggal rendelkező 3 náció, Germania, Gallia és Italia képviselői (ill. a negyedikként fenntartott Kasztília) meglepő módon nem foglal magába minden keresztény

---

[9] KEJŘ; p. 81.

[10] A fordítások az említés és időrend sorrendjében: POGONOWSKI, JERZY: *Projekt związku władców króla Jerzego z Podiebrad*. Warszawa 1932, pp. 33—; MEULEN, JACOB TER: *Der Gedanke der internationalen Organisation in seiner Entwicklung 1300—1800*. den Haag 1917, pp. 110—120.; FOERSTER, ROLF HELLMUT: *Die Idee Europas 1300—1946*. München 1963, pp. 43—50., ld.: KEJŘ p. 81.

államot. Anglia és a Kalmari unióban tömörülő skandináv államok mellőzése még talán érthető is azok perifférikus helyzete és egyben szerepe miatt, de az már kevésbé, hogy a szövetség célkitűzéseiben leginkább érintett országokról, Lengyelországról, Magyarországról és magáról Csehországról nem történik említés. Elképzelhetőnek tartom, hogy e területi egységet alkotó három ország a megnevezett nációk mellett egy újabb blokkot alkotott volna — feltehetően cseh vezetéssel. E terv explicit megfogalmazása azonban biztosan visszariasztotta volna Lengyelországot és Magyarországot, amelyek amúgy a Béketerv legfőbb támogatóivá váltak. A nemzetek elrendezéséből és sokat sejtető elhallgatásából kibontakozik egy új európai hatalmi elrendeződés lehetősége. A tervezetben érezhető francia hatás (pl. a parlament mint bíróság), ill. a nációk sorában első helyre kiemelt Gallia utalhat arra, hogy az egész szervezet irányítását, a *praesidens* szerepét a francia királynak szánja a terv. [11] A szövetség nyugati felén tehát hallgatólagosan a francia vezetőszerep érvényesülne, míg a nem említett keleti fél vezetésére valószínűleg a csehek számítottak. Ezekre a törekvésekre azonban inkább a diplomáciai háttértárgyalásokból, mint a tervezetben foglaltakból lehet következtetni. A congregacio mindenestre három nációból állt volna, s egy rotációs rendszert követve 5 évenként váltogatta volna székhelyét három város között — Bázelből kiindulva. A gyűlés mellett a terv beszél egy *consiliumról*, amely egy kisebb, a tagálamok uralkodóiból álló, valószínűleg nem állandó jellegű tanácsot jelöl. Ennek feje, a *praesidens* egyben a szövetség vezetője is.

A tervezet a törvényhozó és végrehajtó szervektől elválasztja a bíráskodást, s egy *consistorium* vagy *parlamentum* névvel jelölt nemzetközi bíróság felállítását javasolja. Az igazságszolgáltatás intézményeinek leírásán túl a tervezet kiemelten foglalkozik a régi gyakorlat megreformálásával. A békét az igazságossággal köti össze (Art. 9.), ez utóbbi pedig csak akkor valósulhat meg, ha a gyakorlatban tekintélyüket vesztett jogszabályok helyett újak és hatékonyak születnek. Az új törvényekhez a természeti törvények fogalmát társítja a tervezet („de nature gremio nova iura producere" Art. 9.). A Béketerv a racionalitás mellett az eltérő jogszokásokhoz való alkalmazkodást

---

[11] A tervezet e gondolatai mögött feltételezhetjük PIERRE DUBOIS hatását, aki a *De Recuperatione Sancte Terre* c. munkájában szintén felveti az európai egységet a francia király fősége alatt, valamint egy nemzetközi bíróság (parlamentum) felállítását javasolja. Kiadva: Langlois, Ch.-V., Paris 1891.

tartja másik fő elvének. A többször említett *usus* és *consuetudo* utal a különböző országokban kialakult eltérő jogszokásokra, amelyek — egy nagyobb keretben nézve — a nemzetközi jog alapjainak formálódását jelzik.

A tervezet szerkezeti elképzeléseinek és feladatának megfogalmazásában egyszerre van jelen az isteni és természeti törvények hatása, a hagyományos szokásjog tisztelete, de mindvégig talán a római jogi elvek hatását érezhetjük a legerőteljesebbnek. Különösen a szövetség egyéb hivatalairól értekező cikkely (Art. 16.) idézi fel a következő gaiusi elvet: *„Quibus autem permissum est corpus habere collegii..., proprium est ad exemplum rei publicae habere res communes, arcam communem et actorem sive syndicum, per quem, quod communiter agi fierique opporteat, agatur fiat."* [12]

A szövetség életre hívásának fő mozgatórugója a béke megteremtése, amelynek leginkább lehetséges — de nem kizárólagos — útját a töröknek a kontinensről való kiűzésében látja. Ilyen szempontból tekinthetjük a tervezetet a keresztes hadjáratok hagyományának felújításaként, ám egészen új szervezeti háttérrel. A 4. és 13. cikkelyben kidolgozott kontribuciós rendszer egy biztos, arányos, igazságos és folyamatos anyagi fedezetet próbál teremteni a hadakozáshoz. Nem elhanyagolható az egységes gazdasági rendszer létrehozására való törekvés (egységes pénz, az élelmezés megszervezése a hadsereg számára, árellenőrzés), amely bizonyára Podjebrád György gazdasági szakértőjének, a diplomata Antoine Marininak a hatását tükrözi. A Béketervezet azonban nemcsak a török kiűzését tűzi ki célul, hanem az általános békét a keresztény táboron belül. Ennek biztosítását lehetségesnek véli diplomáciai eszközökkel, közvetítés vagy nemzetközi bíróság útján. A nemzetközi konfliktusok megoldásakor két esetben kerül elő a háború: 1. a török ellen mindaddig, amíg a keresztények békéjét nem látja biztosnak, azaz a keresztények teljes biztonságának tudatával hajlandó lenne a törököt megtűrni Európában, ld.: Art. 13.: *„communi sentencia pax conficienda censeatur"*, és 2. a nem jogosan indított, törvénytelen, a nemzetközi elveket áthágó hábo-

---

[12] *Béketerv*, p. 23. Fordítás (tőlem — K. T.): „Azok, akiknek szabad collegiumi szervezetet létrehozni, az államhoz hasonlóan, rendelkezhetnek közös tulajdonnal, közös kincstárral és képviselővel vagy syndicusszal, aki, mint ahogy az a közügyekben lenni szokott, mindent elintéz, amit közösen szükséges megtenni." Vö.: „Habeat denique propria arma, sigillum et archam communem atque archivum publicum, sindicum, fiscalem, officiales et quecunque alia iura ad licitum et iustum collegium quomodolibet pertinencia et spectancia." *Béketerv*, Art. 16.

rúra háborúval válaszolni, ld.: Art. 1.: „*absque legitimo edicto*". Az utóbbi esetben az *edictum* a szervezet határozatára utal (vö.: „*nostrae praesentis pacis edicta*", Art. 7.), amely tartalmazza, hogy mikor lehet katonai erőt bevetni egy másik állam ellen, tehát az igazságos hadviselés elveit rögzíti. [13]

A dokumentum egyrészt a diplomáciai tárgyalások során kialakult erőviszonyoknak megfelelő szervezeti elképzeléseket vázolja fel, másrészt olyan működési — gazdasági és hadszervezési — megoldásokat javasol, amelyek bizonyossá teszik a vállalkozó-diplomata Marini kisebb vagy nagyobb szerepét a tervezet megfogalmazásában. A végleges tervváltozat kialakulásának lépéseit a diplomáciai háttér összefoglalásával tekintem át.

A XV. sz. általános politikai gondolkodásában a nemzetközi elismerés — és ezáltal a tekintély — két alapvető feltétele volt a pápasággal való szoros kapcsolatok kialakítása, azaz az ország élén egy keresztény mintauralkodó, ill. a kereszténység védelmében a török elleni hadjárat vállalása. Csehország számára, amelyet nyomasztott a politikai—vallási megbélyegzettség, s amely ugyanakkor ragaszkodott a huszita örökséghez, a prágai *Compactatá*hoz, csak egy törökellenes nemzetközi hadjárat jelenthette a teljes izolációból való kilépést. Ehhez azonban feltétlenül szükséges volt a pápai Kúriával való kapcsolatok rendezése, a pápai kegy és támogatás elnyerése. A tárgyalások már 1459-ben megindultak, s egy titkos engedelmességi szerződéssel zárultak le, amelyet azonban II. Pius nyilvános eskü kikényszerítésével akart megerősíttetni Podjebrád Györggyel. 1460-ban a tárgyalások Breslauban folytatódtak. A konferencia helyszínének megválasztása — pápai részről — szimbolikusnak tűnik: olyan gesztusként lehet értelmezni, amely azt sugallja, hogy Szilézia hovatartozása a pápai jóakarattól függ. [14] Csehország számára

---

[13] Az *edictum* szó az érett középkor folyamán kapcsolódik össze az igazságos háború feltételét jelentő elvvel, egyfajta kölcsönösen elismert törvényességgel. A Béketerv szavaiban GRATIANUS *Decretumá*nak következő tétele cseng vissza: "*Iustum bellum est, quod ex edicto geritur...*" (idézi: *Béketerv*, p. 33.). Ugyanezt az elvet a kora középkorban SEVILLAI IZIDOR így fogalmazza meg: "*Iustum bellum est, quod ex praedicto geritur de rebus repetitis, aut propulsandorum causa.*" *PL* 82.

[14] 1454-ben Podjebrád György megfosztotta cseh örökségétől az elhunyt Habsburg László nővérét, Erzsébetet, aki IV. Kázmér felesége lett. A Habsburg dinasztikus igény egyben lengyel követelés is lett, amely az állandó cseh—lengyel konfliktus oka volt. Az enyhülés első lépését az 1460. évi beutheni (Bytom) barátsági szerződés jelentette, majd a két ország együttműködését az 1462-es glogaui (Głogów) konferencia tette még szorosabbá.

azonban az egyoldalú pápai függés nem jelenthetett diplomáciai alternatívát, ezért megindult a kapcsolatkeresés más irányokban is. Az 1460. évi beutheni egyezmény véget vetett a viszálynak. Ugyanekkor — cseh részről — egyre élénkebb érdeklődés mutatkozott a Német—Római Császárság ügyei iránt. György eme ambícióit német diplomatája, Martin Mayr sugalmazhatta, akinek egy 1460-ból származó jelentése az állapotok jellemzésén túl egy olyan üzenetet is hordoz talán, hogy a Császárságnak egy erős uralkodói egyénisége van szüksége, aki képes arra, hogy az anarchiának véget vessen:

„hic civitates cum principibus lites immortales ducunt, hic princeps principi, civitas civitati bella movent, nec sit tam infimae conditionis, qui vicinis ex arbitrio bella praedicere non praesumat; et inde nullus angulus Theutoniae quietus, quocumque pergamus, insidia, spolia et mortem timemus; neque pax clero, neque nobilitati honor est." [15]

György Mayr első javaslatát (1460) a császári cím megszerzéséről túl merésznek tartotta, ezért azt elejtette. 1461-ből Maynak ismeretes egy 2. terve is, amely ugyanannak a célnak az elérését vázolja fel immár a pápa segítségével. E tervben nagyobb hangsúllyal szerepel a török hadjárat, amely biztosítékot jelentene a pápai támogatás megszerzésére.

A Béketerv történetében Maynak valóban fontos szerepet tulajdoníthatunk, ám az általa képviselt koncepcióban a lényeg a Német—Római Császárság sorsa volt, amihez képest a török kérdés és Európa hatalmi helyzete csak a terv megvalósításához szükséges mértékben kapott helyet a programban. Mayr elsősorban a Birodalom megreformálásán fáradozott, s erre alkalmasnak érezte Podjebrád Györgyöt. Így tehát 1461 folyamán már felbukkan a Béketerv néhány kulcsmotívuma, annak kiteljesítése és kidolgozása azonban Antoine Marinire várt.

Marini a történelemben oly gyakori — a homályból hirtelen előtűnő, majd rövid karrier után a porondról lelépő — politikus-típus jellegzetes képviselő-

---

[15] „...itt a városok végeláthatatlan vitákat folytatnak a fejedelmekkel, itt egyik fejedelem a másikkal, város a várossal hadakozik, s egyik sincs olyan alacsony állapotban, hogy önkényesen háborút ne merne indítani szomszédja ellen, és ezért Németország egyetlen szöglete sem nyugodt, akármerre járunk, félelmet kelt a rablás, a fosztogatás és a halál; nincs békéje a papságnak, sem becsülete a nemességnek." *Béketerv*, p. 34., Fordítás (tőlem — K. T.)

je. Grenoble-i származású, s a források először vállalkozásai révén említik meg őt. 1456-ban Stájerországban kap engedélyt III. Frigyestől szén- és téglaégetésre, valamint malmok telepítésére. Az eleinte közös válalkozást (társai: Daniel von Paulis és „Junker Hans" [16]) megosztják, s Marini a neki jutó nyereséget más tartományokban fekteti be. Így jut el Sigismundus salzburgi érsek udvarába, ahol szintén megbízzák malmok és gátak építésével. Közben kapcsolatokat épít ki a szomszédos német fejedelemségekkel. Podjebrád György udvarába is így juthatott el, ahol gazdasági szakértelmén kívül kapcsolatait és rátermettségét is igénybe vették, s a pápával folytatott hosszadalmas tárgyalások kulcsalakjává vált.

1461-ben Marini vezette a kis létszámú cseh küldöttséget Rómába, hogy a Pius által követelt eskütételre megígért reprezentatív küldöttség elmaradásáért bocsánatot kérjen. Az 1461-es misszió nem a pápai—cseh kapcsolatokban hozott áttörést, melyeknek kimenetele már 1462-ben — a tárgyalások akadozása következtében — nem is tűnik meglepőnek. Marini egyik, 1461 augusztusából származó György királynak írott válaszlevelében, egy újabb tervezetet vázol fel. Ebben egy olyan keresztes hadjárat terve szerepel, mely a pápa kezdeményezésével jönne létre, és Györgynek kellene vállalnia benne a vezető szerepét. A pápai támogatás reménye azonban az 1462. évi „nagy küldöttség" megérkezésével és a *Compactata* visszavonásával szertefoszlik. Marini e misszió után Prágába siet vissza, hogy a tervet a megváltozott viszonyoknak megfelelően, azaz a pápának jóval kisebb szerepet szánva, újrafogalmazza.

Valószínűleg az a cseh nyelvű traktátus tartalmazza Marini újabb tervezetét, amely névtelenül és dátum nélkül maradt fenn. [17] A *Javaslat György királynak a cseh kereskedelem fellendítéséről* c. értekezés hét kérdés, ill. témakör köré szerveződik: 1. hogyan tarthat fenn a cseh állam jó kapcsolatokat a pápával, 2. hogyan lehet a keresztény fejedelmeket három cél érdekében egyesíteni: a) a béke és általános szövetség elérésében, b) a hit közös védelmében, és c) az egyház, a Szentszék és a Szent Birodalom tiszteletének megőrzésében [18], 3. a változatlan értékű, biztos pénz bevezetésének feltételei, 4.

---

[16] Részletesebben ld.: MARKGRAF, pp. 265—268.

[17] A traktátust Palacký 1463-ra, Urbánek pedig 1462-re datálja. Marini szerzőségét mindkét történész valószínűnek tartja. ld.: *Béketerv*, p. 38.

[18] *Béketerv*, pp. 38—39.

a bányászat felvirágoztatásának lehetőségei, 5. a regáliák, 6. a rendek egymáshoz való viszonya, és végül 7. a kereskedelem fellendítése. [19] A *Javaslat* központi részét a 7. kérdésre adott válasz jelenti, amely a kereskedőknek adandó kamatmentes hitel rendszerét dolgozza ki, és a Béketerv szempontjából éppolyan jelentőséggel szerepel, mint az azt megelőző pontok. Marini egyébiránt gyakran hivatkozik egy korábbi írásra, ami arra enged következtetni, hogy létezett egy korábbi tervezet is, amely viszont nem lehet azonos a Béketervvel, hiszen ebben az esetben a Javaslat 2. sz. kérdése értelmetlen lenne.

A Béketerv történetének leghomályosabb fázisa a „végleges" változat megszületésének pillanata. A cseh történetírás az utolsó, döntő lépést Podjebrád Györgynek tulajdonítja, aki eszerint Marini Javaslatának 2. kérdésbeli három pontja alapján egy grandiózusabb tervet kovácsolt össze. Az érvelésben arra hivatkoznak, hogy Marini szemléletében középkori: *„ista sunt duo capita mundi, scilicet papa in spiritualibus et imperator in temporalibus"* [20], a kereszténység állapotának jellemzésekor pedig inkább csak bírál, minthogy konstruktív javaslatokat tenne. Másrészt György érdekében állt egy nagyvonalúbb, látványosabb terv kigondolása, amely méltó riválisává válhatott a Pius által is dédelgetett keresztes hadjárat tervének. Mivel a tervezet első leírt változata 1463-ból a lengyel királyi kancellária másolatában maradt fenn, elképzelhetőnek tartom, hogy egészen e másolat eredetijének megfogalmazásáig — legkésőbb 1463 nyaráig — nem is létezett egy írásban rögzített „origo-terv", hanem csak egy szűk kör által ismert szóbeli megállapodás a legfőbb irányelvekkel, amelyek a diplomáciai tárgyalások során módosulhattak. Ezt még az is megerősítheti, hogy a tárgyalásokon Marini soha nem terjesztette elő az egész tervezetet, hanem mindig annak lényegi pontjairól tárgyalt csak.

A Béketerv formálódásában jelentős fordulatot hozott az 1462. év. A német birodalom békéje ismét felborult, kiújultak a konfliktusok a Frigyespárti északi és a Frigyes-ellenes déli tartományok között. Ennek során a déli fejedelemségek Podjebrád György természetes szövetségesei lettek, mivel a birodalmon belüli hatalmi egyensúlyt, amelynek biztosítéka egy a Frigyesével legalább egyenrangú uralkodói hatalom lehetett, Györgytől remélhették.

---

[19] MARKGRAF, pp. 268—269.

[20] *Béketerv*, pp. 40—41.

Ugyanakkor a cseh királynak is szüksége volt egy szövetséges bázis létrehozására a Német—Római Császárságon belül. Lengyelország a lengyel—porosz háború folytatódása miatt közeledett — a délnémet megfontolásokhoz hasonló okok miatt — Csehországhoz. E két ország esetében az érdekazonosságot a törökkel kapcsolatos azonos álláspont is elmélyítette, így nem véletlen, hogy a Béketervnek legelőször a lengyeleket nyerték meg. A fenti események tehát körvonalazták egyben Podjebrád György potenciális szövetségeseinek első körét, akikre a Béketerv megvalósításában számíthatott. Természetesen — György törekvéseiben — Magyarország is e körhöz tartozott, amelynek nyilvánvaló kifejeződése volt Mátyás és Podjebrád Katalin házassága 1461-ban. A Lengyelországgal való szövetség kialakítása már nem a dinasztikus elvek alapján, hanem a Béketerv elveihez méltóan két egyenrangú állam megállapodásával történt. A már említett glogaui tárgyalások eredménye a cseh—lengyel védelmi szerződés lett, melynek pontjai ugyancsak a Béketervet idézik.[21] Feltételezhető, hogy Glogauban a szövetség megalakításán túl rögtön felvetődött a törökellenes hadjárat kérdése; mindenesetre Marini a velencei követség alkalmával 1462 július—augusztusában már a cseh és lengyel király közös tervét terjeszti elő.

A Béketerv természetes támogatói bázisának kialakulásával kedvezővé váltak a feltételek a szövetségesként lehetséges és mindenképpen kívánatos államok diplomáciai úton történő megnyerésére. A tervezett szövetség kiterjedt volna Csehországra, Lengyelországra, Magyarországra, Bajorországra, Velencére, Burgundiára és Franciaországra. Burgundia csatlakozása bizonytalanná tette volna egy olyan koalíció működését, amely a francia dominancia érvényesülésével számol. Velence készséggel csatlakozott bármilyen törökellenes koalícióhoz, éppen ezért az Györgyre nézve különösen veszélyesnek látszott a pápai kezdeményezésre formálódó, Velence és Burgundia részvételét is megcélzó rivális keresztes hadjárat tervezete.

---

[21] A szerződés középpontjában a kölcsönös támogatás áll, amely nem csupán az egymás elleni közvetlen fegyveres összecsapást zárja ki, a másik ellen irányuló szövetkezésekben való részvételt is. A szerződés kiemelten foglalkozik a bírói eljárásokkal, valamint a két ország közeledését elősegítő gyakorlatias ügyekkel: az összekötő utak biztonságával, a kereskedelem fellendítésével és a hamis pénzek elleni küzdelemmel. A szerződés egyben a trónigények rendezésében is megoldást hozott. Lengyel részről elismerték György jogát a cseh trónhoz, György pedig megígérte, hogy halála után visszaáll az öröklési rend Erzsébet ágán. Id.: MARKGRAF, p. 277.

Marini a diplomáciai tárgyalásokat Velencével kezdte. Ennek első dokumentuma a velencei államtanácsnak a szövetséget helyeslő levele:

„Hogy a Tekintetes vitéz Galliai Antonius Úrnak, a kegyes cseh uralkodó követének, aki színünk elé járult, és királyának megbízólevelét bemutatva részletesen elénk terjesztette az ő Urának, Csehország királyának és Lengyelország királyának kiváló tervezetét és buzgó javaslatát a kereszténység förtelmes ellenségei, a törökök ellen indítandó hadjáratról, és említést tett a keresztény fejedelmek közt alakítandó szövetségről, ti. a francia király, Csehország és Lengyelország királyai, Magyarország királya, Burgundia hercege, Szászország fejedelme közt és miköztünk — minden birtokunkkal együtt —, hogy erőink egyesítésével a közös ellenség elpusztításáig és kiűzéséig harcoljunk, amilyen könnyen csak lehetséges olyan megállapodásokkal, amelyeket kölcsönösen be lehet tartani, [...] válaszoltassék: ...” [22]

A velenceiekkel való tárgyalások folyamán a pápai hozzájárulás ügye mindig központi kérdés maradt. Nyilván a könnyebb megnyerés kedvéért Marini a pápát sokkal fontosabb szereppel ruházta fel a Béketervben, mint amennyit valójában szántak neki. Ugyanakkor az sem kizárható, hogy a megbeszélések során Marininek az 1462-es Javaslatból is kitűnő középkori tekintélyelvekre épülő gondolkodásmódja érvényesült. A következő részlet ugyanabból a velencei államtanácsi levélből mindkét feltevés számára nyitva hagyja a kapukat:

„Megemlítjük még és teljes egyetértéssel helyeseljük azt, amit a Tekintetes Követ mondott nekünk, hogy a Legfőbb Püspök is csatlakozzék e szövetség

---

[22] *„Quod Spectabili militi Domino Antonis Gallico, Oratori Serenissimi D. Regis Bohemie, qui ad presentiam nostram venit, et sub litteris credentialibus Regis ejusdem longo ordine verborum declaravit nobis optimam dispositionem, fervensque propositum Domini sui Regis, ac Regis Pollonie, ad procedendum magnanime contra Turcum, nepharium hostem nominis christiani, commemoravitque ligam et intelligentiam faciendam esse inter hos principes christianos, videlicet Regem Franchorum, Reges ipsos Bohemie et Pollonie, Regem Hungarie, Ducem Burgundie, Ducem Saxonie, et nos, dominiumque nostrum, quibus potentatibus unitis procedendum erat ad ruinam et exterminium istius communis hostis, sicut facile fieri poterat per modos, qui inviceem servari possent, ...respondeatur”* In: NAGY—NYÁRY, pp. 178—179.

hez. Mivel ő a keresztények feje és fejedelme, nem kételkedhetünk, hogy tekintélye az ügy hasznára válik ..." [23]

Velence után Marini Burgundiával kezdett tárgyalásokat, amelyek Burgundia elutasító válaszával teljes kudarcba fulladtak, s ezen felül a pápa is minden bizonnyal értesült György tervéről. Talán e fordulat hozta napvilágra először a részletes tervet a francia királlyal folytatott megbeszéléseken. Bár erre írásos bizonyíték egyelőre nem került elő, XI. Lajosnak a tárgyalásokra vonatkozó utalásai jelzik, hogy már nem pusztán egy törökellenes hadjárat megszervezése volt a tét. A velencei Signoria XI. Lajosnak 1463. március 17-én írt válaszlevelében ezt olvashatjuk:

„*Tekintetes vitéz Grenoble-i Antonius Úr [...] Felségétől visszatérvén [...] sok mindent elmondott nekünk Őfelségének, a Legkeresztényibb Uralkodó buzgó indítványából és kiváló tervezetéből mindarra nézve, ami Isten dicsőségét és a hit védelmét érinti [...] De Őfelsége e nagyon őszinte terv megerősítéséről azt írta nekünk, hogy készségesen lépett volna szövetségre Csehország Kegyes Királyával és a többi Királlyal és hatalommal, ha ez a Követ rendelkezett volna az őt erre felhatalmazó mandátummal.*" [24]

Velence saját állásfoglalását láthatóan a francia királytól tette függővé, akinek hajlandósága szintén nem mutatkozott szilárdnak 1462—63 fordulóján. A fenti, biztatásnak tetsző válasz Velencét az ügy felkarolására serkenti. 1463. március 17-én a Signoria támogatásáról biztosítja Podjebrád Györgyöt: „*Mi ezért, Kegyes Fejedelem, [...] elhatároztuk, hogy értesítjük Felségedet,*

---

[23] „*Commemoramus quoque et laudamus, non obstantibus his, que idem Sp[ectabilis] Orator [Marini] dixit nobis, quod Summus Pontifex in hanc intelligentiam intervenire deberet. Nam cum sit caput et princeps christianorum: dubitari non debet, quod ejus auctoritas multum conferet huic rei...*" In: NAGY—NYÁRY, p. 179.

[24] „*Rediens a conspectu Majestatis Vestre Spect[abilis] miles D[ominus] Antonius de Gratianopoli, [...] plurima nobis retulit de ferventi dispositione, optimoque proposito Christianissime Serenitatis Vestre in omnibus, que honorem Dei, fideique defensionem concernant [...] At quomodo Majestas Vestra in confirmationem hujus sincerissime mentis, [...] ad nos perscribit, quod si idem Orator ad hoc mandatum habuisset, libenter cum Serenissimo Rege Bohemie, et alijs Regibus et potentatibus colligatis ad confoederationem devenisset.*" In: NAGY—NYÁRY, pp. 197—198.

hogy eszközeinket és szárazföldi hadseregünket Kegyelmességed rendelkezésére bocsátván készen állunk a hitetlen török ellen, s hatalmas flottánkkal tovább nem halogatunk egyetlen támadást sem, ami a török pusztítását segítheti." [25]

Velence azonban mindvégig fenntartja a rivális koalícióhoz való csatlakozás lehetőségét. Saját követét, Johannes Aymót, akit 1463 májusában küld Magyarországra, egy törökellenes szövetség létrehozásával bízza meg. 1463 április—májusában a Franciaországba, ill. Magyarországra küldött pápai követek, a feltrei és a luccai püspök Velencében megszakítják útjukat, s tárgyalnak Christoforo Moro dogéval, hogy megnyerjék őt a pápai koalíciónak. Míg Podjebrád György szinte csak a francia kapcsolatok erősítésén fáradozik, II. Pius sikeresen halad előre saját tervének realizálásában, s először Jó Fülöp burgundi herceg, majd Velence beleegyezésével 1463 szeptemberére létrehozza a pápai—burgund—velencei törökellenes szövetséget.

Az 1462-ben kialakult kedvező diplomáciai tér 1463 végére György számára teljesen leszűkült, s 1464-ben az addig biztosnak látszó magyar támogatás is bizonytalanná vált Podjebrád Katalin halálával. Mátyásnál a cseh kényszerkapcsolatból való kitörés első jelei már ekkor a felszínre kerülnek: elégedetlenségét és sértődöttségét fejezi ki, hogy György az ő nevében is, de tudtán kívül tárgyalt XI. Lajossal. Mátyás „kivonulását" az az érv is alátámasztja, amelyet Velence esetében is láthattunk, ti. hogy a tervezet megvalósulásához elengedhetetlennek tartja a pápa hozzájárulását. Marini legfontosabb feladatát így az új körülmények határozták meg: célja a szövetségtől sokat remélő, de az ahhoz való csatlakozást bizonyos fenntartások miatt halogató Magyarország visszatérítése volt a Béketerv és Podjebrád György iránti teljes bizalomra és támogatásra. Marini — bár a pápa-párt dominanciája miatt erős ellenállással kellett szembenéznie — elérte, hogy Mátyás mandátummal ruházza fel őt. Ezzel a király feljogosította a diplomatát, hogy az ő nevében is folytassa a tárgyalásokat XI. Lajossal. Marini diplomáciájának két sarokköve a következő volt: teljes körű mandátum elnyerése, mivel az 1462—63-as franciaországi követség éppen ennek hiánya miatt nem ért el

---

[25] *„Nos vero [...] Majestati Vestre significare instituimus, nos inquam paratos ac promptos esse, dispositis rebus, exercitibusque terrestribus per Serenitatem Vestram, ...contra perfidum hostem, cum potenti classe nostra nihil omnino omittere, quod in ejus excidium fieri possit"* In: NAGY—NYÁRY, p. 199.

konkrét eredményeket[26], másrészt a szövetséget támogató országok önállóságának és önbecsülésének megőrzése. Ezzel magyarázható egy 1464 áprilisából fennmaradt magyar királyi tanácsi dokumentum, amely egyszerre ad hangot a méltatlankodásnak és a Béketerv iránti érdeklődésnek:

[...] „és őfelsége méltán várhatta volna el Csehország királyától, hogy illően és megfelelően értesítsék őt, mielőtt ilyen ügyekről kezdenek tárgyalásokat az ő nevében [...] E szövetségnek legfőbb pontjait is előadtátok nekünk, amelyek többek közt azt tartalmazzák, hogy a királyok és fejedelmek teljes hatalommal felruházott követeinek egy bizonyos helyen és időben kell összegyűlniük, és ők döntési joggal rendelkeznének minden esetben, és a közjót szolgálnák az összes felmerülő ügyben." [27]

1464. április 14-én Mátyás és Podjebrád György barátsági szerződést kötött egymással[28], s így a Béketerv sorsa a továbbiakban már csak XI. Lajostól függött. A cseh misszió 1464 májusában indult el; vezetője Albert Kostka Postupic volt, aki Podjebrád György megbízólevelét vitte, míg Marini a magyar és a lengyel királyt képviselte. György felkészült a maximális terv (a békeszövetség összekovácsolása) esetleges kudarcára is, s Postupicet *litterae commissiorae*-val ruházta fel egy cseh—francia baráti szerződés megkötésére.

A franciaországi tárgyalásokat egy a követségben részt vevő (feltehetően Jaroslav, Postupis apródja) követ naplójából ismerjük. Mivel XI. Lajos éppen vadászaton tartózkodott, a követeket Abbéville-ben, Picardia és Normandia határán fogadta, majd a megbeszéléseket Dompierre-ben folytatták. A tárgyalások szigorúan bizalmasak voltak, s valójában a cseh követeknek csupán kétszer adódott alkalmuk a Béketerv megvitatására Lajos előtt. XI. Lajos hosszasan ingadozott saját akarata és prelátusainak elutasító véleménye

---

[26] Id.: a 24. lábjegyzethez tartozó idézet „Quod si idem orator..." kezdetű megállapítása

[27] *„et merito exspectasset sua serenitas a domino rege Bohemiae prius condignam superinde avisationem quam talia suo nomine fuissent mota et incepta [...] Cuius quidem ligae etiam capitalia quaedam puncta praesentastis, in quibus inter alia continetur de oratoribus regum et principum cum amplissima facultate ad certum locum et tempus destinandis qui rerum omnium omnimodam potestatem habeant et de occurrentibus quibuslibet pro communi utilitate disponant."* In: *Béketerv*, pp. 48—49.

[28] A szerződésről id.: MARKGRAF, p. 297.

között. Szüksége lett volna Csehországra egy Burgundia-ellenes koalícióhoz, ugyanakkor a tanács tagjainak és klerikusi körének túl nagy volt az ellenszenve a vallásilag kifogásolt Csehországgal szemben, hogy e lépést minden következményével együtt meg merte volna tenni. Jaroslav így foglalja össze a prelátusok véleményét:

„Csehország királyának nem szabadna erre törekednie, különösen nem a Szentatya, a pápa és a keresztény császár beleegyezése nélkül, s hogy leginkább a Szentatyára tartozna, hogy ezt megvitassa a császárral, Csehország királyának pedig nem kellene beleavatkozni ebbe az ügybe." [29]

A második találkozón (1464. július 15.) már egyértelműen felülkerekedett a prelátusok álláspontja, így valójában értelmét vesztette a Béketerv megvitatása. Nem maradt más hátra, mint a cseh—francia baráti szerződés fedél alá hozása. A követség — Marini nélkül — visszatért Prágába, s Podjebrád György — immár három barátsági szerződéssel körbebástyázva — kezdhette elölről a pápasággal való konfliktus megoldására vonatkozó erőfeszítéseit. Ezúttal a passzív, személyes ellenállás diplomáciáját választotta: II. Pius idézésére nem jelent meg Rómában (1464), s II. Pál *in absentia* elítélte (1466), amely Mátyás számára teremtett kiváló alkalmat egy olyan „keresztes hadjárat" megindítására, melynek célpontja ezúttal már Podjebrád György lett.

---

[29] *Béketerv*, p. 56. (fordítás tőlem—K. T.)

BIBLIOGRÁFIA

Források:

KEJŘ, JIŘÍ [szerk.]: *Tractatus pacis toti Christianitati fiendae.* Praha 1964. Naklad Československé Akademie. = Kejř

NAGY IVÁN és NYÁRY ALBERT [szerk.]: *Magyar diplomácziai emlékek Mátyás király korából 1458—1490.* 1. kötet. In: *Monumenta Hungariae Historica.* Bp. 1875, A M. Tud. Akadémia Könyvkiadó-Hivatalában. = Nagy—Nyáry

MIGNE, J.-P.: *Patrologiae Cursus Completus Omnium SS. Patrum, Doctorum Scriptorumque Ecclesiasticorum.* Tomus 82. *Sancti Isidori Hispalensis Episcopi Opera Omnia.* Turnhout 1990, Brepols. = PL

Szakirodalom:

VANĚČEK, VACLÁV [főszerk.]: *The Universal Peace Organization of King George of Bohemia. A Fifteenth Century Plan For World Peace 1462/1464.* Prague 1964, Publishing House of the Czechoslovak Academy of Sciences. = Béketerv

MARKGRAF, HERMAN: *Ueber Georgs von Podjebrad Project eines Christlichen Fürstenbundes zur Vertreibung der Türken aus Europa und Herstellung des allgemeinen Friedens innerhalb der Christenheit.* In: *Historische Zeitschrift.* 21., 1869, pp. 245—304. = Markgraf

A kutatásban felhasználtam még az 1964-es prágai konferencia kiadott előadásait:

VANĚČEK, VACLÁV [szerk.]: *Cultus pacis. Études et documents du «Symposium Pragense Cultus Pacis 1464—1964».* Prague 1966, Éditions de l'Académie Tchécoslovaque des Sciences.

TERVEZET A KERESZTÉNYSÉG LEENDŐ BÉKÉJÉRŐL [1]

A Mi Urunk, Jézus Krisztus nevében. Mi, ABC mindenkivel örök emlékezetre tudatjuk: a régi történetírók írásait tanulmányozván úgy találtuk, hogy a kereszténység egykor virágzott, emberekben és kincsekben bővelkedett. Széltében és hosszában oly nagy kiterjedésű volt, hogy területe 117 hatalmas országot foglalt magába, s oly sok nép támadt belőle, hogy a pogány népek területeinek nagy részét — köztük az Úr sírját — hosszú ideig uralták. Az egész földkerekségen nem akadt olyan nép, amely a keresztények uralmát zaklatni merészelte volna. De azt mindnyájan tudjuk, hogy most mennyire szétzilált, megtört, kétségek közt hányódó, és hogy minden korábbi fényét és ragyogását elvesztette. A kereszténység állapota rövid idő alatt olyannyira megváltozott, hogy ha valamelyik régi király, fejedelem vagy előkelő feltámadna, és a keresztények országait bejárná, nem ismerne rá saját földjére. Amidőn ugyanis a keresztény vallás már majdnem az egész földkerekségen megerősödött volna szentségében, a hitetlen Mohamed elsőként az arabok kis népét térítette el a jó útról, s mivel e kezdeti kísérleteit nem akadályozták meg, a kárhozatra tért embereknek akkora seregét gyűjtötte maga köré, hogy meghódította Afrikának és Ázsiának kiterjedt vidékeit, és lakóit pedig hitetlenségre kényszerítette. Legutóbb a hitetlen törökök, akik nemrég meghódították a görögök híres birodalmát, majd több keresztény királyságot és fejedelemséget hajtottak hatalmuk alá, a keresztény végekről számtalan embert hurcoltak el, mindent elhordtak zsákmányként, sok kolostort és templomot romboltak le, ezenkívül még sok más pusztítást vittek végbe.

Ó, arany tartomány! Ó, világnak éke, kereszténység! Hogyan múlhatott így el ragyogásod, hogyan veszthetted el dicsfényed? Hol van lakosaid ereje, hol a tisztelet, amellyel rád tekintett minden nemzet, hol van királyi fényességed, s hol a dicsőséged? Mit hozott neked az a sok győzelem, ha ily hamar legyőzettél? Mi öröm telik abban, hogy valaha ellenálltál a pogány fejedelmek hatalmának, ha most a szomszédaid támadását nem tudod elhárítani? Ó, Fortuna, ó, végzetes sors! Milyen gyorsan támadnak új birodalmak és király-

---

[1] A magyar fordítás a következő latin nyelvű kiadás alapján készült: KEJŽ, JIŽÍ [szerk.]: *Tractatus pacis toti Christianitati fiendae*. Praha 1964, Naklad Československé Akademie.

ságok, milyen gyorsan buknak el a hatalmak! Nehéz megfejteni e változásnak és romlásnak az okait, mivel Isten döntései rejtve maradnak számunkra. Ma sem termékenebbek a földek, mint valaha, nem meddőek a nyájak, bőséges a szőlőtermés, befolyik a kibányászott arany és ezüst után járó adó, az emberek értelmesek, szorgalmasak, nagylelkűek, sok dologban jártasak, és a művészetek is éppúgy virágzanak, mint egykor. Mi vezethetett hát odáig, hogy a kereszténység romlásnak indult, és a hajdani 117 királyságból mindössze 16 maradt meg a kereszténység kebelében? Bizonyára bűneink miatt akar minket Isten megbüntetni, mint már korábban számtalanszor, ahogyan azt az ótestamentumi példák tanúsítják. Ezért úgy ítéljük, hogy azon kell fáradoznunk, hogy ha tévedés történt, helyrehozassék, és a kegyelet munkája által az isteni fenség megengeszteltessék, aki nyilvánvalóan valamilyen méltánytalanság miatt gyúlt haragra. De mivel tudjuk, hogy Isten kegyesen és jóakaratúan jár el azokkal, akiknek vétkeit e világon megbünteti, s hogy az embereket fiaiként szereti, és sok viszontagságon át az erény útjára vezeti őket, éppen ezért reményünket az Úrba helyezvén, akinek ügye veszélyben van, úgy gondoljuk, hogy tiszteletünknél semmi áhítatosabbat, összefogásunknál semmi kívánatosabbat és dicshimnuszunknál semmi dicsőségesebbet nem tehetünk, minthogy azon munkálkodjunk, hogy a keresztények közt igaz, tiszta és szilárd béke és egyetértés uralkodjék, és hogy Krisztus híveit megvédjük a veszedelmes töröktől. Ezért bízták ránk a királyságokat és fejedelemségeket, hogy a lehető legnagyobb gonddal és igyekezettel visszaállítsuk a békét, megőrizzük a kereszténység egységét, a hitetlenek ellen sikeres háborút vívjunk, s a kereszténység határait megvédelmezzük és kiterjesszük; e célt köteles minden nép, minden nemzet, minden király és fejedelem odaadó lélekkel követni. Ha ugyanis keresztényeknek mondjuk magunkat, gondot kell viselnünk arra, hogy a keresztény vallást megoltalmazzuk, és ha nem akarunk Krisztus ellenségei lenni, hitéért harcolni tartozunk, s mellette kell kitartanunk. A Szentlélek örök kárhozatra juttatja azokat, akik a harcban nem az ő oldalán állnak, akik nem ajánlják fel magukat falként Izrael házának védelmére. A szülőföld szépsége, a tágas paloták és a gazdagság sokféle áldása sem tántoríthat el senkit Isten szolgálatától. Mert engedelmeskedni kell annak, aki nem félt értünk a kereszthalált elszenvedni, s aki minden hívőt a mennyei otthonnal jutalmaz, ami a mi igazi hazánk: a végtelen lakhely, a leírhatatlan gazdagság és az örök élet. S bár most gyászos a görögök sorsa, s nem kevésbé szánalmasak azok a csapások, amelyeket Konstantinápoly és más tartományok szenvednek el, számunkra, ha

a dicsőséget szomjazzuk, mégis örvendetes ez az esemény, amely által nekünk juthat az az érdem, hogy a keresztény név megőrzőinek és megvédőinek nevezhetjük magunkat. Ezért azt kívánván, hogy a mostani háborúk, rablások, összecsapások, gyújtogatások, fosztogatások és gyilkosságok, amelyek a kereszténységet már-már mindenhonnan körbevették, s amelyek során a földeket ma is dúlják, a városokat kifosztják, a tartományokat megsarcolják és a királyságokat és fejedelemségeket számtalan kegyetlenséggel sújtják, szűnjenek meg, hogy a kölcsönös szeretet és testvériség állapota valósuljon meg kívánatos egyetértéssel, elhatároztuk biztos tudattal, az ügyet jól megfontolván, a Szentlélek kegyelmét kérvén, a főpapok, hercegek, előkelők, nemesek és a mindkét jog tudóinak tanácsával és hozzájárulásával, hogy a következőkben leírt módon Isten dicsőségére és a béke megőrzése érdekében a béke, a testvériség és a megrendíthetetlen egyetértés szövetségére lépünk, amely nekünk, örököseinknek és további utódainknak szól az eljövendő örök időkre:

[1] Először is a katolikus hit becsületére, királyi és fejedelmi szavunkra kijelentjük és megígérjük, hogy ettől a naptól és órától kezdve a tiszta, igaz és őszinte testvériséget fogjuk szolgálni. Semmiféle viszály, nézeteltérés vagy egyéb panasz miatt sem ragadunk fegyvert, ill. senkinek sem engedjük meg, hogy a mi nevünkben hadakozzék, hanem inkább úgy kívánjuk, hogy az alábbi cikkelyek szellemében egymást támogassuk minden olyan személy ellen, aki minket vagy közülünk bárkit a törvényes kereteket átlépve megtámadni szándékozna.

[2] Másodszor, senki közülünk ne adjon segítséget vagy tanácsot és ne szövetkezzen egy másik, szövetségbeli személy ellen, semmiféle módon — sem mi magunk sem mások által — ne szőjünk összeesküvést a másik megkárosítására vagy megölésére, és ne szövetkezzünk olyanokkal, akik ilyen törvénytelen terveket fontolgatnának magukban, hanem lehetőség szerint őrködjünk mások egészségének, életének és becsületének megőrzésén.

[3] Harmadszor, a fentieknek megfelelően ünnepélyesen kijelentjük, hogy ha bárki vagy bárkik alattvalóink közül pusztítást, fosztogatást, rablást, gyújtogatást vagy bármily nemű gaztettet követ vagy követnek el királyságainkban, fejedelemségeinkben vagy bármely tartományunkban, úgy akarjuk, hogy a béke és szövetség ne szenvedjen sérelmet, és ne gyengüljön meg, de ezeket

a gonosztevőket — ha békés úton nem lehet — bíróilag kényszerítse kártérítésre az, akinek a birtokán élnek, vagy akinek a területén tetten érték őket, méghozzá úgy, hogy az általuk okozott károkat saját javaikból tegyék jóvá, és az elkövetett bűnöknek megfelelően méltóképpen bűnhődjenek. Ha a gonosztevők láthatóan megtagadják a döntést, akkor úgy a lakóhely szerinti mint az elkövetett bűn helye szerinti uruk — egymástól függetlenül is — köteles őket üldözni. Ha közülük bárki, akinek a birtokán a gonosztevő lakik, vagy a bűnt elkövették és a gonosztevőt elfogták, a fenti eljárásmódot figyelmen kívül hagyja, akkor mivel őt és a bűn elkövetőjét a törvény ugyanazzal a büntetéssel sújtja, az a személy, akit kár és jogtalanság ért, közülünk a vétkest az alább leírt parlament vagy tanács elé idézheti és beperelheti.

[4] Negyedszer, azt akarjuk, hogy ha egy e szövetségen és megállapodáson kívül álló, általunk nem provokált fél bármelyikünknek hadat üzenne, vagy háborút szándékozna kezdeményezni, amit a legkevésbé sem tartunk valószínűnek, amíg ez a baráti szövetség működik, akkor az alábbiakban leírt gyűlésünk — a szerződésben álló összes tag közös hozzájárulásával és költségén, még abban az esetben is, ha a veszélyeztetett társ nem kér támogatást — azonnal küldje el békeköveteit egy mindkét félnek megfelelő helyre a viszály elsimítása és a béke helyreállítása érdekében, és ott a szembenálló felek a teljes mandátummal felruházott követeik útján minden munkával és igyekezettel térjenek vissza a béke és az egyetértés útjára, ha ez barátilag lehetséges, vagy győzzék meg őket, döntőbírákat válasszanak, vagy egy szakértő bíró vagy testület vagy tanács előtt tárgyaljanak. És ha a hadüzenő fél hibája vagy szószegése miatt a béke a fent leírt módok egyikén se jönne létre, akkor mi mindnyájan egyhangúlag és egyetértve segítsük meg megtámadott vagy védekezésben álló társunkat a védelemben királyságaink tizedjövedelméből és alattvalóink nyereségeiből és bevételeiből, amelyet lakóhelyük és háztartásuk három napi ellátására költenek átlagosan egy évben, akkora összeggel és olyan hosszú ideig, amint azt gyűlésünk vagy annak többsége megfelelőnek ítél megtámadott társunk békéjének visszaállításához.

[5] És hogy a viszályok és háborúk, amelyeknek már a gondolata is fájdalmat okoz azoknak, akik megtapasztalták azokat, még inkább távol tartassanak, és hogy Krisztus többi híve között is, akik nem tartoznak e szövetséghez, béke uralkodjék, akarjuk és elrendeljük, hogy ha e szövetséghez nem tartozó keresztény fejedelmek és főurak egymás ellen háborút indítanának,

akkor az alább részletezett gyűlésünk közös költségből fizetett békeköveteket küldjön, akik barátilag, vagy ha úgy nem lehetséges, akkor bírói úton állítsák helyre az egyetértést a szembenállók között. Ha ezt mindkét fél — vagy közülük az egyik — ilyen módon nem akarja elfogadni, s a háborútól nem akar elállni, akkor a háborúskodást folytatni kívánó fél minél előbb kényszeríttessék megadásra a fentiekben leírt formában.

[6] Szintén akarjuk, hogy azokat, akik jelenlegi békénket akármilyen módon meg merészelik sérteni, egyik királyságunkban, fejedelemségünkben, uradalmunkon, birtokunkon, várunkban, királyi vagy mezővárosunkban vagy erődeinkben se fogadják be, tartóztassák, őrizzék vagy védjék, semmiféle szívességet ne tegyenek nekik, hanem mindenféle menlevelük ellenére fogják el őket és tartsák fogságban, és mint az általános béke megsértőit büntessék meg, ahogyan az elkövetett bűn vagy kihágás mértékében megérdemlik.

[7] Ezenkívül azt akarjuk és jelen határozatunkkal tudatjuk minden hivatalnokunkkal és alattvalónkkal, hogy egyetlen embert se vegyenek védelmükbe és oltalmukba, közösen vagy egyenként, és semmi szín alatt ne adjanak neki általános vagy speciális menlevelet, hacsak előzőleg részletesen és névre szólóan meg nem győződtek arról, hogy a menlevél vagy protekció azt a személyt, akinek kiállíttatott, nem jelenlegi békénk rendelkezései ellen fogja védeni, hanem ha a béke megsértésével gyanusítják vagy megvádolják, a fent említett módon, mindenféle akadály nélkül lehet ellene eljárni, akár bíróság bevonásával.

[8] Ha valaki szándékosan szövetkezik a jelenlegi béke megsértőjével, vagy neki bármilyen szín alatt tanácsot, segítséget vagy szívességet nyújt, vagy őt befogadja, vagy jelen szövetségünk ellenére védelmébe meri venni, vagy menlevelet mer neki adni, ugyanolyan büntetéssel sújtsák, mint a bűnöst.

[9] Mivel pedig a béke nem virágozhat igazságosság nélkül, az igazságosság pedig elképzelhetetlen béke nélkül, mert az igazságosság szüli és tartja fenn a békét, s nélküle sem mi, sem alattvalóink nem élhetnének békében, ezért a béke ügyét az igazságosságéval kötjük össze. De mivel az igazságszolgáltatás rendjéről szóló törvény az elmúlt időkben oly sok változáson ment át, hogy tekintélyét teljesen elvesztette, és a gyakorlatban más értel-

mezést nyert, ezért úgy gondolván, hogy az igazságszolgáltatás teljesen szétzilálódott, helyesnek látjuk, hogy az új időknek és tartományaink, királyságaink és fejedelemségeink szokásainak, gyakorlatának és körülményeinek megfelelően a természet elvei szerint új törvényeket hozzunk, és az új jogtalanságokat új módszerekkel orvosoljuk, amelyek az erényeseket megjutalmazzák, a bűnösöket pedig állandóan a lesújtó ítélet kalapácsa alá kényszerítik. És hogy minden egyes ügyben a megfelelő módon hozzunk döntést, először is elrendeltük, hogy egy általános bíróság állíttassék fel, amely mindannyiunk és egész gyűlésünk nevében azon a helyen üljön össze, ahol az adott időben a gyűlés helyszíne lesz, és amelyből, mint egy forrásból fakadva, az igazságosság patakjai hálózzanak be mindent. Az alább leírt gyűlésünk, ill. annak többsége fog dönteni és határozatot hozni a felállítandó bíróság tagjainak számáról és minőségéről, valamint eljárásának módjáról.

[10] És hogy ezen a bíróságon a pereskedéseknek mielőbb véget vessenek, hogy azok ne húzódjanak el a végtelenségig, azt akarjuk, hogy a bíró és hivatali segítői — az eset jellegének megfelelően — hozzanak döntést, és a panaszosoknak egyszerűen, egyértelműen, mindenféle formaság és felhajtás nélkül szolgáltassanak igazságot, hogy így véget vessenek a szökéseknek és az ügyek kilátástalan elnapolásainak.

[11] Ezenkívül úgy kívánjuk, hogy ha a jövőben ismét viták és nézeteltérések támadnának köztünk, e szövetségbeli királyok és fejedelmek közt, akkor kötelesek vagyunk egymásnak bíróságunk előtt a törvény szerint válaszolni, s a vitát ott lefolytatni, figyelembe vévén azokat a határozatokat és rendeleteket, amelyeket a gyűlést alkotó követeink és képviselőink hoztak és rendeltek el.

[12] Szintén akarjuk, hogy gyűlésünk rendelkezzék teljes és korlátlan szabadsággal annak eldöntésére, hogy bármely, e jelen szövetségen kívül álló keresztény királyt, fejedelmet és főurat a mi békénkbe, szövetségünkbe, szeretetünkbe és testvériségünkbe befogadjon; és ő megfelelő és kölcsönösen kicserélt oklevelekkel kötelezze magát a mi nevünkre, mint ahogyan azt mi is tettük, és fogadja el a kölcsönös barátság feltételeit. Amint az új tag felvétele megtörtént, gyűlésünk azonnal értesítsen mindannyiunkat, hogy az újonnan befogadotthoz illő testvéri szeretettel közeledhessünk.

[13] Továbbá, mivel ez az egység, egyetértés és szeretet elsősorban az isteni fenség, a szent római egyház és a katolikus hit dicsőségére és tiszteletére jött létre, és hogy a lehető leggyorsabb segítséget nyújtsa Krisztus azon híveinek, akik a törökök fejedelmének, a keresztény név legádázabb ellenségének igájában szenvednek, ezért mi, királyok és fejedelmek, megígérjük és megfogadjuk Urunknak, Jézus Krisztusnak, dicsőséges édesanyjának, Szűz Máriának és a Szent Római Egyháznak, hogy a keresztény vallást és minden elnyomott hívőjét a kegyetlen török fejedelem ellen megvédjük és megoltalmazzuk erőink egyesítvén és a költségeket arányos adózással előteremtvén, amelyek biztosítására és beszedésére, amíg szükség van rá, rendelkezésre bocsátjuk az összes tizedet, amelyet királyságainkban, fejedelemségeinkben és tartományainkban az egyháznak, ill. egyházi személyeknek szolgáltatnak, valamint a saját és alattvalóinknak — már említett — bevételeiből, nyereségeiből és hasznából annyit, amennyi egy évben három napra jut, amint azt már korábban megállapítottuk, és az ellenség üldözésével mindaddig nem hagyunk fel, amíg gyűlésünk úgy nem ítél, hogy a feladatot teljesítettük, azaz az ellenséget előztük a kereszténység végeiről, vagy mindaddig, amíg közösen úgy nem ítéljük, hogy a béke helyreállíttatott, amelyet azonban csak abban az esetben lehet kinyilvánítani, ha úgy tűnik, hogy a végeken lakó keresztények biztonsága nincs veszélyben.

[14] Mivel minden igyekezettel és szorgalommal el kell kerülni azt, hogy a vigyázatlanokat balszerencse érje, ezért elhatároztuk, hogy gyűlésünk vagy annak többségének belátása döntsön arról, hogy mikor kell az ellenséget megtámadni, milyen szárazföldi vagy tengeri haderővel kell a háborút megvívni, kinek a vezénylete alatt kell hadakozni, milyen gépeket és hadieszközöket kell használni, és hogy hol kell a törökök ellen vonuló szárazföldi hadseregnek összegyűlnie. Továbbá, hogy hogyan juthatnak megfelelő áron élelmiszerhez és szálláshoz a városokban, falvakban és más alkalmas helyeken. Ezenkívül, hogy hogyan gondoskodjanak közös pénzről úgy, hogy a hadsereg ne szenvedjen kárt, akár vonul vagy állomásozik. Végül, ha valamit sikerülne megszerezni az ellenség kezéből és hatalmából, közös ítélet döntse el, hogy abból kinek mit juttat, amennyiben úgy gondolják, hogy ez a jövőben a keresztény vallás és a hívők nagyobb biztonságának hasznára válik, s nehogy az ellenség az új tulajdonosok hanyagságán vagy tehetetlenségén felbátorodva az előzőeknél súlyosabb csapást mérjen a hívőkre.

[15] Elrendeljük továbbá, hogy amint a határozat megszületik, közülünk mindenki azonnal kezdje el az előzőekben részletezett pénzek beszedését a gyűlésünk vagy annak nagyobb része által előírt formában és módon, hogy ezt az isteni feladatot minél előbb véghezvihessük, és Krisztus híveit megsegíthessük.

[16] Hogy a fentiekben és a lentiekben leírtak — egészében és részleteiben — megfelelően végrehajtassanak, ígéretet teszünk és megfogadjuk, hogy közülünk mindenki a teljes mandátummal felruházott és pecséttel megerősített követeit, előkelő és nagy tekintélyű férfiakat az Úr megtestesülésének 1464. esztendejében Reminiscere ünnepéhez legközelebb eső vasárnap Németország Bázel nevű városába küldi, ahol ők az elkövetkező öt évben folyamatosan ülésezzenek, és a mi, valamint a szövetségünkhöz társult és társulandó tagok nevében alkossanak és képviseljenek egy testületet, universitast vagy collegiumot. A bázeli gyűlés öt éves időszakának lejártával pedig ugyanez a testület a következő öt év folyamán Franciaország N városában, majd a harmadik öt éves ciklus idején Itália N városában ülésezzen ugyanolyan módon és körülmények között, ahogyan azt a fenti, bázeli ülésen meghatározzák, hogy ezentúl a testület öt évenként változtassa székhelyét e körön belül mindaddig, amíg a gyűlés vagy annak többsége másként nem rendelkezik. E gyűlésnek legyen saját és speciális tanácsa, amelynek tagjai az elöljáró, a tanács atyja és feje, N, valamint mi, az összes többi keresztény uralkodó legyünk. A tanács pedig rendelkezzék jurisdictióval *merum és mixtum imperium*mal felruházva[2] mindannyiunk, minden alattvalónk és mindazok felett, akik önként hozzá folyamodnak, amennyiben a gyűlés vagy annak többsége így határoz. Végül pedig, legyen saját címere, pecsétje és kincstára, továbbá kancelláriája, kancellárja, kincstárnoka és minden más joga, ami egy a törvényesség és igazságosság szellemében működő testülethez szükséges és megengedett.

---

[2] A *merum imperium* a nagyobb bűnök ügyében hozott ítéletet, míg a *mixtum imperium* a kisebb kihágásokkal foglalkozott. Vö.: "merum est imperium habere gladii potestatem ad animadvertendum facinorosos homines, quod etiam potestas appellatur. mixtum est imperium, cui etiam iurisdictio inest, quod in danda bonorum possessione constitit. iurisdictio est etiam iudicis dandi licentia." Corpus Iuris Civilis. Institutiones II. 3.

[17] Hogy az egyes tartományok jogai sértetlenek maradjanak, úgy tetszik nekünk, hogy a gyűlésnek az adott időben helyet adó nemzetből jelöljenek a gyűlés magasabb hivatalaira olyan férfiakat, akik abból a nemzetből származnak, mivel annak szokásait és erkölcseit jobban ismerik és értik.

[18] Hogy gyűlésünk ne szűkölködjék a béke fenntartására, az igazságosság szolgálatára, a követek és hírnökök kijelöléseire és megbízatásaira, ill. más egyéb feladatokra szükséges és hasznos költségekben és eszközökben, megígérjük és megfogadjuk, hogy mindannyiunk — késedelem és haladék nélkül — pénzbeszedőink és gyűlésünk tanácsának közbenjárásával a gyűlés vagy annak többsége által kijelölt időben a kancelláriába szállítjuk és ott átadjuk annak a pénznek a tizedét, amelyet tizedként és a már korábban leírt három napi jövedelem- és haszonadóként mi vagy a mi nevünkben szednek be. És ha ezt valamelyikünk elmulasztaná, akkor a gyűlés kancellárjának vagy kincstárnokának azonnal be kell őt perelnie a parlamentben vagy bíróságon, és bíróilag kényszerítenie kell őt a ráeső összeg — kártérítéssel és kamattal együtt való — befizetésére, minket többieket pedig, akiket adott eskünk kötelez hűségre, figyelmeztetnie és buzdítania kell, hogy katonai erővel kényszerítsük ki belőle és alattvalóiból a pénzt kártérítéssel és kamattal együtt, hogy azt a gyűlés közös költségeire fordíthassuk.

[19] Kijelentjük, hogy nekünk, Franciaország királyának Gallia többi királyával és fejedelmével együtt a gyűlésben egy szavazatunk legyen, nekünk, Németország királyainak és fejedelmeinek egy másik, végül pedig nekünk, Velence dogéjának Itália összes fejedelmével és városállamával együtt egy harmadik. És ha Kasztília királya vagy Hispániának más királyai és fejedelmei csatlakoznának szövetségünkhöz, barátságunkhoz és testvériségünkhöz, akkor hasonlóan ők is egy szavazattal rendelkezzenek a gyűlésben, testületben vagy collegiumban. Ha pedig ugyanazon nemzet királyainak és fejedelmeinek követei egy bizonyos ügyben ellentétesen szavaznának, akkor úgy döntünk, hogy amit a többség mond és határoz, az fogadtassék el érvényesnek, mintha az a nemzet egyhangú döntéssel határozott volna így. Ha azonban azonos számú szavazat lenne mindkét oldalon, azok a követek döntsenek, akik — a többiekkel összehasonlítva — érdemben és tekintélyben kiemelkedő urakat képviselnek. És ha érdemben és tekintélyben is egyenlőek lennének, akkor a testületet alkotó két másik nemzeté lesz a választás, hogy melyik véleményt fogadják el.

[20] És hogy minden kétséget eloszlassunk, kijelentjük, hogy ha közülünk bármely király vagy fejedelem több követet küld a gyűlésbe, azok akkor és mind egyetlen szavazattal fognak rendelkezni, ti. az őket küldőnek a gyűlés adott nemzetében leadott szavazatával.

[21] Amint a Szentírás igazolja, hogy az, aki Krisztus hitét segíti, támogatja és megvédi, végtelen hajlékot kap a mennyben, ahol a boldogok az örök életet élvezik, úgy reméljük, hogy az összes többi keresztény önzetlenül nyújtja segítő kezét egy ilyen szent, kegyes és szükséges ügyért. Ugyanis aki most megtagadja a segítséget a törökök ellen, az nyilvánvalóan a hitetlenség védelmezője és Krisztus ellenségeinek pártfogója. Ezért helyesnek tűnik, hogy mi mindannyian egyhangúlag, minden tőlünk telhető munkával és igyekezettel a gyűlés által előírt módon követeink által elérjük a legfőbb püspöknél, hogy Őszentsége fontolja meg, hogy a tizednek fent leírt beszedése mennyire nélkülözhetetlen a keresztények békéjének fenntartására, Krisztus híveinek megsegítésére és a kereszt ellenségeinek előzésére, és hogy a hívők atyjaként és pásztoraként jóságának nagylelkűségével biztosítsa és rendelje el szigorú büntetéseket kilátásba helyező autentikus bulláiban a személyéhez kinevezett, a legteljesebb formában kijelölt és e célból hozzá küldött követektől, hogy az említett tizedeket az általunk meghatározott és Őszentségével ismertetett módon befizessék és átadják; és hogy szüntesse meg az egyházi fejedelmek és az e szövetségen kívül állók közti háborúkat — különösen azokat, amelyek a török ellen folytatandó küzdelemnek és a béke helyreállításának valamilyen módon akadályai lehetnének, vagy hogy mindegyik tartományba küldjön egy-egy követet, feddhetetlen életű, becsületes és tapasztalt férfit, akit e célból teljes hatalommal ruház fel, s aki ismeri és érti az adott tartomány szokásait, hagyományait és nyelvét, és megfelelő munkával és szorgalommal arra törekszik, hogy az összekülönbözött feleket megbékítse, amire azonban ha ők nem hajlandóak, akkor a felek közt húzódó viszálynak a rá bízott hatalommal élve bíróság előtt vessen véget. Végül pedig Őszentsége Itália többi fejedelmét és városállamát is vonja be, és intse őket isteni hatalmával és szigorú büntetésekkel, hogy mivel ők a töröknek minden más nemzetnél közelebbi szomszédai, járuljanak hozzá a többi keresztény néppel közösen egy flotta építéséhez, és nyújtsanak ehhez arányos támogatást Isten tiszteletére és dicsőségére és a hívők megvédelmezésére, hogy a hit megoltalmazásának e feladata még dicséretesebben érje el az áhított végcélt.

[22] Továbbá, hogy a békét és szövetséget sértetlenül megőrizzük, elhatároztuk és megfogadtuk, hogy ha közülünk bárki eltávozna a mennyei hazába, örökösei és utódai közül senki ne követhesse őt a királyságban, fejedelemségben vagy tartományban, hacsak előzőleg egy függőpecséttel megerősített nyílt levélben, amelyet szövetségünk biztosítékaként mindannyiunk rendelkezésére bocsát, meg nem fogadja, hogy rendíthetetlen hűséggel betartja mindazt, ami az előzőekben és továbbiakban összességében és részleteiben írva van.

[23] És végül, ha gyűlésünk vagy annak nagyobb része az eddig említetteken kívül több rendeletet hozna, amelyek szükségesnek tűnnek a béke és az igazságosság megőrzésére és a keresztény lakosság oltalmazására, mi mindazt figyelembe fogjuk venni és gondosan betartani, és úgy fogunk cselekedni, ahogy az igaz és őszinte barátság megkívánja és megköveteli, és ahogyan az a jelen oklevélben bennefoglaltatik a bekezdésekben és tartalmukban, az egyes pontokban, mondatokban, artikulusokban, szentenciákban és az összes fejezetben.

Tanúságul és megerősítésül közülünk minden király és fejedelem fenségének pecsétjét függesztette az oklevélhez. Dátum és végzés, etc.

A tördelést a JATEPRINT,
a Bölcsészettudományi Kar Kiadványszerkesztősége végezte
WordPerfect 6.0 kiadványszerkesztő programmal.

Készítette a JATEPress
6722 Szeged, Petőfi Sándor sugárút 30—34.
Felelős kiadó: Dr. Pándi Lajos egyetemi docens
Felelős vezető: Szőnyi Etelka kiadói főszerkesztő
Méret: A/5, példányszám: 300, munkaszám: 106/1998.

A Documenta Historica eddig megjelent számai:

1992

1. AZ 1887-ES FÖLDKÖZI-TENGERI EGYEZMÉNYEK. Fordította és sajtó alá rendezte: Nyemcsok Attila.
2. A TILSITI BÉKE (1807. JÚLIUS 7.). Fordította és sajtó alá rend.: Szász Erzsébet.
3. TALLEYRAND, CHARLES-MAURICE: ÉRTEKEZÉS ANNAK ELŐNYEIRŐL, HOGY A JELEN KÖRÜLMÉNYEK KÖZÖTT ÚJ GYARMATOKAT SZEREZZÜNK. Fordította és sajtó alá rendezte: Szász Géza.
4. A SCHÖNBRUNNI BÉKE (1809. OKT. 14.). Sajtó alá rend.: Szász Erzsébet.
5. EDVARD BENEŠ: ZÚZZÁTOK SZÉT AUSZTRIA—MAGYARORSZÁGOT (A CSEH-SZLOVÁKOK ÁLDOZATÁNAK TÖRTÉNELMI BEMUTATÁSA). A szöveget kiadásra előkészítette: Gulyás László. (elfogyott)
6. KORAI ANGOLSZÁSZ TÖRVÉNYEK I. A KENTI TÖRVÉNYEK. Fordította és sajtó alá rendezte: Szántó Richárd.
7. AZ 1939—40-ES FINN—SZOVJET HÁBORÚ DOKUMENTUMAI. Fordította és sajtó alá rendezte: Engi Imre.
8. DOKUMENTUMOK AZ OROSZ—SZOVJET TÖREKVÉSEKRŐL A BOSZPORUSZ ÉS A DARDANELLÁK MEGSZERZÉSÉRE (KONSTANTINÁPOLY-EGYEZMÉNY, 1915; NÉMET—OROSZ TÁRGYALÁSOK, 1940). Fordította és sajtó alá rendezte: Boros Tamás.

1993

9. A BIRODALOM ÉS ÉSZTORSZÁG. A SZOVJET—ÉSZT SZERZŐDÉSEK MEGSZÜLETÉSÉNEK DOKUMENTUMAI (1939 SZEPTEMBER). Fordította és sajtó alá rendezte: Vandlik Krisztina.
10. EDWARD BALLIOL SKÓCIAI HADJÁRATA. RÉSZLETEK A LANERCOSTI KRÓNIKÁBÓL ÉS A BRIDLINGTONI KANONOK GESTÁJÁBÓL. Fordította és sajtó alá rendezte: Kiss Andrea.
11. AZ 1943 DECEMBERI BENEŠ—SZTÁLIN—MOLOTOV MEGBESZÉLÉSEK DOKUMENTUMAI. Fordította és sajtó alá rendezte: Gulyás László.
12. BÉKESZERZŐDÉS NAGY-BRITANNIA ÉS AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK KÖZÖTT (1783. SZEPTEMBER 3.). Fordította és sajtó alá rendezte: Kökény Andrea.
13. ÚJ BÉCSI TUDÓSÍTÁSOK A KIVÁLÓ SCHWARZENBERG GRÓFNAK A TATAI, VESZPRÉMI ÉS PALOTAI ERŐDÖK ÉS MÁS HELYEK ELFOGLALÁSÁRÓL, A SZIGETI ERŐD ÖSSZEOMLÁSÁRÓL ÉS A TÖRÖKORSZÁGBAN NAPRÓL-NAPRA ERŐSÖDŐ HANYATLÁSRÓL (1599). Fordította és sajtó alá rendezte: Lévai Judit.
14. 1789 FRANCIAORSZÁGA A PANASZOK TÜKRÉBEN. Fordította és sajtó alá rendezte: Gyuricza Róbert.

1994

15. AZ 1594-ES BIRODALMI GYŰLÉS HATÁROZATAI A MAGYAR HÁBORÚT ILLETŐEN. Fordította és sajtó alá rendezte: Wölfinger Ildikó.
16. VOLGAI NÉMET DOKUMENTUMOK (1918—1941). Fordította és sajtó alá rendezte: Opauszki István.
17. AZ 1916. ÉVI ARAB FELKELÉS KIÁLTVÁNYA. Fordította és sajtó alá rendezte: Ferwagner P. Ákos, Lőkös István.
18. A BAYEUX-I FALISZŐNYEG. Sajtó alá rend., előszót írta: Varga Vanda Éva.

1995

19. A CONSTANTINUS-I ADOMÁNYLEVÉL (DONATIO CONSTANTINI — VIII. SZ.) Fordította, sajtó alá rendezte, az előszót és a jegyzeteket írta: Piti Ferenc.
20. A HÉT SZIGET KÖZTÁRSASÁG ÉS KAPODISZTRIASZ. Fordította és sajtó alá rendezte: Szász Erzsébet.
21. A LENGYEL EMIGRÁNS KORMÁNY ÉS A SZOVJETUNIÓ KAPCSOLATFELVÉTELÉNEK DOKUMENTUMAI, 1941. Ford. és sajtó alá rend.: Csősz László.
22. NÉMETORSZÁG KÉT MEGOSZTÁSI TERVE (Morgenthau-terv, Frankfurti dokumentumok). Fordította és sajtó alá rend.: Mayer János.
23. EDVARD BENEŠ: ZÚZZÁTOK SZÉT AUSZTRIA—MAGYARORSZÁGOT. (A cseh-szlovákok áldozatának történelmi bemutatása). A szöveget kiadásra előkészítette: Gulyás László (az 5. sz. utánnyomása).
24. AZ 1849-ES MAGYAR—VELENCEI SZERZŐDÉS. Fordította és sajtó alá rendezte: Krámli Mihály.
25. AZ ANITTA-FELIRAT (I.e. 1600 körül). Ford. és sajtó alá rend.: Bolega Erika.

1996

26. A JERUZSÁLEMI SZENT JÁNOS LOVAGREND REGULÁJA. Fordította és sajtó alá rendezte: Homonnai Sarolta—Hunyadi Zsolt.
27. AZ AMERIKAI ALKOTMÁNYOZÁSI VITA: A FÖDERALISTÁK ÍRÁSAIBÓL (1787—1788). Fordította és sajtó alá rendezte: Berkes Tímea.
28. FORRÁSOK A NÉMETEK SZOVJETUNIÓBA TÖRTÉNŐ KITELEPÍTÉSÉRŐL KÖZÉP-KELET-EURÓPÁBÓL (1945—53). Ford. és sajtó alá rend.: Köteles Péter.
29. TURGOT: LEVELEK A TOLERANCIÁRÓL. Ford. és sajtó alá rend.: Balázs Péter.

1997

30. EURÓPAI NEMZETI KISEBBSÉGEK KONGRESSZUSAINAK HATÁROZATAI (1925—1937). Fordította és sajtó alá rendezte: Eiler Ferenc.
31. VIKINGEK AZ ANGOLSZÁSZ KRÓNIKÁBAN. Sajtó alá rendezte és a bevezetést írta: Rimaszombati Károly.
32. GILDAS: BRITANNIA ROMLÁSÁRÓL. Sajtó alá rendezte és a bevezetést írta: Novák Veronika.

1998

33. AZ 1904-ES SZERB—BOLGÁR SZERZŐDÉSEK. Fordította és sajtó alá rendezte: Horváth Krisztián.
34. A BAYEUX-I FALISZŐNYEG. Sajtó alá rend. és az előszót írta: Jójárt Júlia, Varga Vanda Éva.
35. SZULTÁNI FERMÁN A BOLGÁR EXARCHÁTUS MEGALAPÍTÁSÁRÓL. (1870. február 28.) Fordította és sajtó alá rend.: Horváth Krisztián.
36. A FIATAL NAPÓLEON ÍRÁSAI KORZIKÁRÓL. Fordította és a bevezetőt írta: Jókai Rita.
37. ESZTERGOM 1595-ÖS VISSZAVÉTELE A NAPI JELENTÉSEK TÜKRÉBEN. Sajtó alá rendezte: Bagi Zoltán Péter. Fordította: Szász Géza.
38. AUSZTRIA HATÁRAI (SAINT-GERMAIN 1919. SZEPTEMBER 10.). A szöveget kiadásra előkészítette: Eveli Péter. Fordította: Dobos Erzsébet.
39. TERVEZET A KERESZTÉNYSÉG LEENDŐ BÉKÉJÉRŐL (Podjebrád-béketerv, 1464). Fordította és a bevezető tanulmányt írta: Karáth Tamás.